

ქართული რწა- ქვეყნის შიდა დემოკრატიზაცია სიფავე

გაქვეყნებული ვებ- საიტის დამუშავების მიზნით

ავტორი: ანა ივალავაძე

გაკვეთილი მომზადდა სერიის “როგორ იქმნებოდა საქართველო” ფარგლებში.

პროექტის მიზანია, მოგვითხროს თბილისის მდიდარ ეთნიკურ და
რელიგიურ მრავალფეროვნებაზე. ასევე, წარმოაჩინოს იმ
უმცირესობების წვლილი, რომლებმაც საუკუნეების
განმავლობაში შექმნეს საქართველოს
საერთო ისტორია
და კულტურული
მემკვიდრეობა.

კავშირის შესახებ:

შესავალი და კავშირის მიზანი:

გაკვეთილის მიზანია ვისაუბროთ ქართულ ენაზე, როგორც ქვეყნის მრავალფეროვნების გამომხატველ ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ასპექტზე. ამ ყველაფრის საილუსტრაციოდ კი განვიხილავთ ქართულში საუკუნეების წინ, უცხო კულტურებთან და ხალხებთან მუდმივი თანაარსებობის შედეგად შემოსულ და დამკვიდრებულ კონკრეტულ ლექსიკურ ერთეულებს, რომლებიც ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია.

მოსწავლის მიზანები და ფასილები:

1. მასწავლებელი მუშაობს მთელ კლასთან.
2. მოსწავლეები მუშაობენ ინდივიდუალურად.
3. მოსწავლეები მუშაობენ წყვილში.
4. მოსწავლეები მუშაობენ ჯგუფურად.

კავშირის გამოყენების პირობები და აქვობები:

1. დისკუსია;
2. ჯგუფური მუშაობა;
3. გონებრივი იერიში;
4. კონტექსტსა და სიტუაციაზე დაფუძნებული სწავლა;
5. ინტეგრირებული სწავლება (გაკვეთილი შეიძლება ჩაატარონ ისტორიისა და ქართულის მასწავლებლებმა ერთად, რადგან ორივეს თემებს მოიცავს).

საწავლო მასალა და ინვესტიცია:

1. ფურცელი და კალამი;
2. პროექტორი (რუკისა და ქვიზის ვიზუალიზაციისთვის);
3. მობილური ტელეფონი და ინტერნეტი (QR-ების დასასკანერებლად (ეს დავალება შეიძლება სახლში შესრულდეს));
4. მაგნიტები;
5. წინასწარ გამზადებული ბარათები (ბარბარიზმებისა და ნასესხობების თემაზე);
6. ცხრილები ამობეჭდილი სახით (წყვილებში სამუშაოდ).

კვლევის მსვლელობა:

ფაზა 1

1. გაკვეთილის თემისა და მიზნის წარდგენა მოსწავლეებისთვის.
2. ინტერაქციული შეკითხვებით ენის თვისებების გახსენება (შეკითხვები: რა არის ენა? როგორ შეიძლება შეიცვალოს ენა და რას მოუტანს ეს მას?). (იხ. დანართი 1).
3. მასწავლებელი მოკლედ საუბრობს ნასესხობასა და ბარბარიზმის განსხვავებაზე (მაგრამ მანამდე მოსწავლეებს სთხოვს ჩამოთვლილ 10 სიტყვაში განასხვავონ ბარბარიზმი და ნასესხობა). (იხ. დანართი 2).
4. აღნიშნული დავალებისთვის შესაბამისი აქტივობა: აღნიშნული სიტყვები შეიძლება დაწერილი იყოს ბარათებზე და მოსწავლეებმა ჯგუფურად, მაგნიტების დახმარებით გადაანაწილონ დაფის ერთ მხარეს ბარბარიზმები, მეორე მხარეს - ნასესხობები. (იხ. დანართი 3).
5. მასწავლებელი აჯამებს მოსწავლეების იდეებს და მოკლედ საუბრობს ენის ფუნქციებზე. მიდის დასკვნამდე, რომ ენა არის ის, რაც ჩვენ გვქმნის ადამიანებად და რომ თითოეული ენა არის კონკრეტული ერის სულის, ხასიათისა და ისტორიის გამომხატველი; ქვეყნის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ისტორიული წყარო. რადგან ისაა კავშირი, რომელიც წარსულს, ახლანდელსა და მომავალს აერთიანებს და მათ ერთ დიდი მთლიანობად აქცევს.

ფაზა 2

1. იწყება შეკითხვით (რომელი ენებიდან შეიძლება შეეთვისებინა ქართულს ლექსიკური ერთეულები და რატომ?).
2. მასწავლებელი აჯამებს მოსწავლეების ნააზრევს. ქართული ენის მრავალფეროვნებას აკავშირებს საქართველოს ისტორიასთან და მოკლედ საუბრობს, რომ საქართველოს მთელი თავისი ისტორიის განმავლობაში უწყვეტი შეხება ჰქონდა ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავებული კულტურებთან. ხშირი იყო ჩვენს ტერიტორიაზე სხვადასხვა იმპერიის შემოჭრა, რის შედეგადაც ხდებოდა ამა თუ იმ ხალხის ასიმილაცია ადგილობრივ მოსახლეობასთან. გარდა ამისა, საქართველოს კულტურულ მრავალფეროვნებას განაპირობებდა აბრეშუმის გზა, რომლის მეშვეობითაც უამრავი სხვადასხვა რელიგიის, კულტურის, სოციალური თუ ეკონომიკური კლასის წარმომადგენელი ხვდებოდა საქართველოში.

3.მასწავლებელი ხაზს უსვამს, რომ ენათა და ერთა ურთიერთობა საზოგადოების, კაცობრიობის ისტორიისა და კულტურის განვითარების აუცილებელი პირობაა. ამგვარად, ისტორიულ კონტაქტებს (პოზიტიურსაც და ნეგატიურსაც, აგრესიულსაც და კულტურულსაც) შედეგად ენათა ურთიერთშედევნება მოსდევს. ერთი ენიდან მეორე ენაში შეიძლება გადავიდეს სხვადასხვა რიგის ენობრივი მოვლენა. ქართულ ენას ისტორიულად არაერთ კავკასიურ, ევროპისა და აზიის კონტინენტის ერთან და ენასთან ჰქონია კავშირურობა. ყველა ამ ენას თავისი კვალი ალუბეჭდავს ქართული ენის ლექსიკურ ფონდშიც. მასწავლებელი სვამს შეკითხვას - რა არის თქვენთვის ყველაზე მეტად ასოცირებული საქართველოსთან? ამის შემდეგ კი მოსწავლეებს უსვამს შეკითხვას - რომელი სიტყვების არაქართული წარმოშობა გაუკვირდებოდათ?

4.მოსწავლეების პასუხებისა და იდეების შემდეგ მასწავლებელი საუბრობს ქართულ ენაში არსებულ ნასესხობებზე და განიხილავს კონკრეტულ ენებსა და საუკუნეების განმავლობაში მათგან შემოსულ-დამკვიდრებულ სიტყვებს (ლათინური, ბერძნული, არაბული, სპარსული, თურქული, სომხური, ებრაული, ფრანგული, ეგვიპტური, ურარტული, არამეული, ფინურ-უნგრული...).

(**იხ. დანართი 4**).

მასწავლებელს შეუძლია ყურადღება გაამახვილოს, საქართველოსთვის ისეთ სახასიათო დეტალზე, როგორიცაა სტუმართმოყვარეობა და მასთან დაკავშირებულ ნასესხებ სიტყვებს უფრო დიდი დრო დაუთმოს.

5.მოსწავლეები თამაშობენ ქვიზს - სიტყვის მნიშვნელობა საწყის ენაში (არაბული ენიდან შემოსული სიტყვების მაგალითზე) გადადით ბმულზე.

6.ფაზის ბოლოს მოსწავლეები ინდივიდუალურად პასუხობენ შეკითხვას "რომელი ახალი სიტყვა შეიძლება დამკვიდრდეს მომდევნო წლებში და რატომ"

ფაზა 3

1.მასწავლებელი აანონსებს სიტყვების ეტიმოლოგიური შესაბამისობის აქტივობას და წინასწარ აცნობს რამდენიმე მინიშნებას, როგორ შეიძლება ამოვიცნოთ, თუ რომელი ენიდანაა სიტყვა დამკვიდრებული ქართულში (მაგალითად, სიტყვაში ორი "ა" ხშირად მიუთითებს მის არაბულ წარმომავლობაზე (საათი, ბაასი..). ასევე "-ლოგია"; "-მანია"; "-ფილია"; "-კრატია"-ზე დასრულებული სიტყვები ხშირად ბერძნული წარმოშობისაა, "-ცია"; "-იზმი"-ზე დასრულებული - კი ლათინური.

2.აქტივობა წყვილებში - მოსწავლეებმა ცხრილის ქვემოთ მოცემული სიტყვები უნდა შეუსაბამონ ცხრილში ჩამოთვლილ ენებს - სიტყვების წარმოშობა, გადადით ბმულზე.

3.წყვილებში მუშაობის დაწყებამდე, მასალის უკეთ დასამახსოვრებლად, მასწავლებელი არიგებს/პროექტორით აჩვენებს რუკას - რუკა - საიდან მოვიდა სიტყვები? (**იხ. დანართი 5**).

4. წყვილებში მუშაობის დასრულების შემდეგ, მასწავლებელს შეუძლია სწორად შეესებულები ცხრილის მაგალითი გამოაკრას დაფაზე და მოსწავლეებს საშუალება მისცეს, გადაამოწმონ საკუთარი ნამუშევრები. (იხ. დანართი 6).

ფაზა 4 - შეჯამება/იჯექსია

1. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხის მოკლე მიმოხილვა და მათი ერთმანეთთან დაკავშირება.

2. იმის ხაზგასმა, რომ საქართველოს ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი არის მრავალფეროვნება. ეს მრავალფეროვნება შეიძლება გამოიხატებოდეს: ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი თუ სხვა კუთხით. საქართველოს სახელმწიფო ამ მრავალფეროვნებებისგან შედგება და შედგებოდა საუკუნეების განმავლობაში.

3. შეხსენება, რომ ენა, როგორც ერის ისტორიისა და ღირებულებების საცავი, ყველაზე უკეთ გამოხატავს ამ ენაზე მოსაუბრეთა ბუნება-ხასიათს.

4. ქართული ენის ლექსიკაში სხვადასხვა კულტურის ასეთი მრავალფეროვანი გამოვლინება, დასტურია იმისა, რომ ეთნიკურ ქართველებთან ერთად საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად თანაცხოვრობდნენ სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები, რაც მხოლოდ დადებითად მეტყველებს საქართველოზე.

5. მაგალითად იმის მოყვანა, რომ სტუმარმასპინძლობის ტრადიცია ქართული იდენტობის ერთ-ერთი ყველაზე უკეთ გამოხატველია. მასთან დაკავშირებული არა ერთი სიტყვა, რომელიც მეორე ფაზაში უკვე განვიხილეთ, ქართულ ენაში მეზობელი კულტურებიდანაა შემოსული და დამკვიდრებული.

6. შეჯამებაში ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ეს სიტყვები დღეს ქართული სიტყვებიცაა, რადგან ისინი ამ ენის მატარებელთა განუყოფელ ნაწილადაა ქცეული. შესაბამისად, საქართველოს განუყოფელი ნაწილია ეთნიკური, და არა მხოლოდ, მრავალფეროვნება.

7. დასკვნაში აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ საუკუნეების განმავლობაში ქართულ ენაში მრავალი უცხოური წარმომავლობის სიტყვა დამკვიდრდა, ეს არ ნიშნავს, რომ ქართულ ენას საკუთარი, ავთენტური ლექსიკური მარაგი არ გააჩნია. ქართული ენა მდიდარია სუფთად ქართული სიტყვებით, რომლებიც ათასწლეულების განმავლობაში განვითარებულა და დღემდე მოვიდა. მაგალითად, სიტყვები: „მზე“, „მთვარე“, „წყალი“, „ქვა“, „ხე“ და „სული“... ქართული ენის უნიკალური ნიშნუბებია, რომელიც წარმოაჩენს ქართული ენის სიძველესა და თავისებურებას. ამიტომ, ქართული ენა შედგება უამრავი ძველი, წმინდა ქართული სიტყვებისა და, ასევე, სხვადასხვა კულტურიდან შემოსული ლექსიკური მარაგისგან. ეს ერთობა კი გამორჩეული ეროვნული იდენტობის მატარებელია.

იანდახიუჯი საუჯაო უსალო

იანდახი 1

ენა სოციალური ფენომენია. სწორედ ენით შეუძლია ადამიანს სამყაროს შეცნობა. და ამავდროულად ენა არის ის, რაც პიროვნების სოციალურ-კულტურული და ეროვნული იდენტობის გამომხატველია. გარდა ამისა, ჩვენს ცხოვრებაში ენას აქვს რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია:

1. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს მისი **საკომუნიკაციო** ფუნქცია. ენას ადამიანები მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში ერთმანეთთან ურთიერთობისთვის იყენებენ. სწორედ ამიტომ ის საზოგადოების ჩამოყალიბებისა და ფუნქციონირებისთვის მთავარი პირობაა.

2. ენის **ექსპრესიული** ფუნქცია კი ადამიანს საშუალებას აძლევს გამოხატოს თავისი სულიერი სამყარო

3. ენის **მაკონსტრუქტულ** ბუნებას უმნიშვნელოვანესი როლი აქვს ჩვენი აზრების ფორმირებასა და გამოხატვაში.

4. და ბოლო, ჩვენი დღევადელი თემისთვის ყველაზე საინტერესო - ენაში **აკუმულირებულია** ეროვნული კულტურისა და კაცობრიობის ყველა მონაპოვარი.

თუ ჩვენ თითოეულ ფუნქციას კარგად დავაკვირდებით და გავიაზრებთ, აღმოვაჩენთ, რომ ენა არის ის, რაც ჩვენ გვქმნის ადამიანებად.

იანდახი 2

ბარბარზში არის საჭიროების გარეშე ენაში შემოტანილი რომელიმე უცხო ენის სიტყვა, რომელსაც აქვს შესატყვისი მშობლიურ ენაზე (ხშირად რამდენიმე შესატყვისიც) და რომლის ასიმილაციაც ენაში არ ხდება.

ნასესხობა არის ერთი ენის ელემენტების შეღწევა მეორე ენაში ენათა ურთიერთგავლენის, ენობრივი კონტაქტების შედეგად, ნასესხობა მსესხებელ ენაში ამ ენის ფონემატურ და სემანტიკურ სტრუქტურასთან ადაპტაციის რთულ გზას გადის, ასევე ემორჩილება მსესხებელი ენის მორფოლოგიურ პროცესებს. ამ გარემოებათა გამო ნასესხობა ახალი ენის ორგანული ნაწილი ხდება და მასში საბოლოოდ დამკვიდრებისას, მისი უცხოურობა აღარც აღიქმება.

იანდახი 3

1. **პონჩიკი**
2. **აბზაცი**
3. **პროსტინა**
4. **იატაკი**
5. **კრეატიული**
6. **ლოკაცია**
7. **ბათქაში**
8. **ეკლესია**
9. **შპილკა**
10. **პარიკმახერი**

დანახი 4

ენები:	სიყვავი:
ლათინური:	ცივილიზაცია, კულტურა, აბორტი, აბრაკადაბრა, აბსურდი, იანვარი, კალენდარი, სკამი, ფაბრიკა...
ბერძნული	ეკლესია, სინდსი, მონასტერი, მონაზონი, პური, ფურნე, ენდრო, მაგიდა, გრამატიკა, კვირა, ლარნაკი, მელანი... [სიტყვები დასრულებული-ლოგია; -მანია]
არაბული	ნაფაზი, აუზი, სურათი, ოხერი, ფიქრი, არაყი, ამაყი, საგანი, ბარაქა, ღალატი, შუღლი, მსაჯული...
სპარსული	განძი, ნამუსი, მასპინძელი, ეშმაკი, ქალაქი, ხაზინა, ქამარი, ქარხანა, აივანი, ბალი, ბაღჩა, იასამანი, ზეიმი, ზამთარი, კაბა, ნიშანი, ნოხი, ხალიჩა, ხურმა, ალუბალი, ჯადო, ჯამი, ჯილდო...
თურქული	ოჯახი, ფული, კერა, ბინა, საათი, სუფრა, ჩანთა, ოთახი, ფარდა, წესი, თამადა, ქუჩა, ტალღა, ფარდა... სომხური ჭემმარიტი, ჟამი, ამბოხი, ამბორი, ასპარეზი, ვეშაპი, ვაჭარი, სპასალარი...
ებრაული	გოიმი, ბაითი, ამინ, ადამიანი, შაბათი...
ფრანგული	ჰამაკი, ბალეტი, კოდი, პიესა, ბანკირი, ჟესტი...
გერმანული	აბზაცი, კარტი, აბონენტი, ლოზუნგი, ჰალსტუხი, მასშტაბი

დანახი 5

დააკანფი